

בס"ד

קונטרס

מעשה הצדקה שלום

חלק ב'

זמירות

לליל שבת קודש

- א -

**זכני לקבל שבתות מתוך רוב שמחה ומתוך עושר וכבוד
ומתוך מיעוט עונות.**

ויש להבין השייכות שמתפללים על עושר וכבוד, דמה שייד
להתפלל כאן גם על מיעוט עונות כאשר מתפללים על עושר
וכבוד. ובספה"ק דברי יחזקאל הקשה על מה שמתפללים
ומתוך מיעוט עונות, למה לא נתפלל שלא נחטא כלל, עיין
שם (בשם מורו הרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע).

ונראה לפרש על פי מה שכתב ברבינו יונה על משלי (כב,
טז) דמי שנותן צדקה לעשיר הנה הוא חוטא כאשר אמרו
חז"ל על פסוק למען ספות הרוה את הצמאה, זה הנותן
מתנה לעשיר. והנה זה חוטא ללא הנאה כי אין לו יתרון
בדבר, זולת חסרון, כי העשיר יחשוב כי זה נתכבד בקחתו
מתנה מידו. והשנית כי רוב אוהבי כסף צרי עין על כן לא
ישלם גמולו, ואיך יחטא האדם למחסור בלא תועלת. והנה
למד על הפיזור כי הוא עון רב, ועדות היא לאדם כי הצדקה
וגמילות חסדים (ההלואות) הקלות (בעיניו) ואילו ידע מה
מעשה הצדקה הלא היה נותן מתנתו לעני תחת הפיזור, כי
הלא עוד לא פרנסנו את כל העניים שנוכל כבר להתעסק
במותרות.

ובשערי תשובה (שער ג' ס"ק פ"ב) באיסור בל תשחית, כתב: "הוזהרנו בזה שלא לפרש ממון לריק אפילו שוה פרוטה", עכ"ל. וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה שמסר נפשו אפילו על פכים קטנים, כי ידע ערכם הרם לגבי קיום המצות.

ובמקום אחר כתבנו על הפסוק (במדבר ה, ז) והשיב את אשמו בראשו, עפ"י מה שכתבו בספרי תלמידי בעש"ט (עפ"י האריז"ל) שמי שחטא בעון גזל צריך להתגלגל עוד פעם עד ששיב גזילתו מה שגזל (ועי' בספר דרך אמונה הספרדי, ערך גזל).

ובדרך זה אפשר לומר ג"כ בהקדם דברי הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) שכתב בשם מורו הבעש"ט זי"ע ביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד, דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עיי"ש). וזהו איש איש כי תשטה אשתו, שהוא החומר והגוף, שעל ידו נטה ושטה מדרך היושר, ואינו יודע באיזה דרך יבחר וכנ"ל, אז והביא וכו' אל הכהן, שהם התלמידי חכמים רופאי הנפשות. וזהו שכתוב ולקח הכהן מים קדושים, הם דברי תורה, בכלי חרס, ר"ל להלביש במשל ומליצה, ויאמר לו תוכחת מוסר שיהיה לו רפואה על ידי מאזני שכלו הקדוש. אמנם אם יתגאה בזה הכהן שוב אין דבריו נשמעין, לכן עצה היעוצה, מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן וגו'. היינו: שיקח הכהן מדת השפלות כעפר שבקרקע המשכן ויתן אל המים של תורה ומוסר, ודפח"ח.

היוצא מדבריו שצריך לשאול את תלמידי חכמים רופאי הנפשות שיכריעו לו דרך הטוב איך להתנהג במצות הצדקה, ועל ידו ילך בדרך הישר והרצוי להשי"ת, כי אם נותן צדקה לאחד שעפ"י חז"ל אסור לו לקבל צדקה, נקרא חוטא ח"ו, כמבואר ברבינו יונה על משלי (כב, טז): מי שנותן צדקה לעשיר הנה הוא חוטא כאשר אמרו חז"ל למען ספות הרוה את הצמאה, זה הנותן מתנה לעשיר, והנה זה חוטא ללא

הנאה כי אין לו יתרון בדבר, זולת חסרון, כי העשיר יחשוב כי זה נתכבד בקחתו מתנה מידו. והשנית כי רוב אוהבי כסף צרי עין על כן לא ישלם גמולו, ואיך יחטא האדם למחסור בלא תועלת? והנה למד על הפזור, כי הוא עון רב, ועדות היא לאדם כי הצדקה וגמילות חסדים (ההלואות) נקלות (בעיניו) ואילו ידע מה מעשה הצדקה הלא היה נותן מתנתו לעני תחת הפיזור, כי הלא עוד לא פרנסנו את כל העניים שנוכל כבר להתעסק במותרות.

ובשערי תשובה (שער ג' ס"ק פ"ב) באיסור בל תשחית, כתב: "הוזהרנו בזה שלא לפרש ממון לריק אפילו שוה פרוטה" עכ"ל. ויעקב אבינו מסר נפשו על פכים קטנים, כי ידע ערכם הרם לגבי קיום המצוות. וזהו פירוש נוסף מדוע הצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם (סוטה דף י"ב) כי יש הרבה מצוות שאי אפשר לקיים בגוף לבד בלי ממון לשכור פועלים, כגון לבנות מקוה פה, ותלמוד תורה שם, ובית הכנסת במקום אחר. והצדיק, שכל מטרת חייו היא הפצת ידיעת ה' בעולם, מחבב את ממונו יותר מעצמו.

ומבואר בספר חסידים (סימן ס"א) דעל ידי נתינת צדקה לאיש כזה עוד מקלקלים, "טוב מלא כף נחת ממלוא חפנים עמל ורעות רוח". נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן לעניים יראי ה' שירדו מנכסיהם, ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים, אשר בהם עמל ורעות רוח. ולא עוד, אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים, ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים".

ובמשנת חסידים הביא מגמרא בבא קמא ט"ז וסוכה מ"ט דבבני אדם שאינם מהוגנים אינו מקיים מצות צדקה כלל. וכך לשון רש"י בסוכה (שם ד"ה שמא כל הבא וכו') "תלמוד לומר מה יקר, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים", ע"כ.

והנה אם יש ת"ח הלומדים תורה ואין להם מה לאכול, ואין מפרנסים אותם, רק נותנים הממון לשאר דברים לבנות

בית המדרש נאה, יצא שכרו בהפסדו, דקיום העולם הוא רק ע"י שמחזיקים לומדי תורה, כמו שאיתא במדרש איכה. ואם אין מחזיקין ידי לומדי תורה, מביאין חורבן לעולם ח"ו. ואמרו רז"ל במס' שבת (דף פ"ח) דהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את התורה הרי טוב ואתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובואו. וכל זה תלוי ביד מחזיק לומדי תורה כמו שאיתא במדרש איכה הנ"ל דמאוד קשה להחזיק התורה בלי ממון כמו שאיתא באבות אם אין קמח אין תורה.

ובכתובות דף קי"א אמרו שאין לאדם זכיה לקום לתחיית המתים אלא אם כן מהנה תלמידי חכמים מנכסיו. ובירושלמי סוטה (פ"ד ה"ד) אמרו: "ארור אשר לא יקים... אדם שלמד ושנה ולימד אחרים וקיים את התורה ויש בידו כח להחזיק ידי העוסק בתורה ולא החזיק, הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת", עכ"ל. הא לך שאפילו מי שהוא בעצמו לומד בשקידה נפלאה חייב לתמוך באחרים הלומדים. והיא כל תקותינו לעולם הבא (פסחים נ"ג, עיי"ש).

וברור שמבניני עצים ואבנים לא תבוא ישועה לישראל, רק אם יהיו בני אדם חיים הלומדים תורה בתוכם. ואלו הלומדים יכולים ללמוד גם במרתף, בצריף וכו' אם יהיה להם ובני ביתם מה לאכול. אבל לבנות בניני שיש והיכלות מרווחים, והלומדים עצמם מקבלים תמיכה חדשית מצומצמת אין זה "כבוד התורה" אלא "בזיון התורה". והני טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא (מכות כ"ב) ואינם יודעים שהלומדים הם ספרי תורה חיים שיש לחבבם ולנשקם ולכבדם כל מה שיכולים.

ועיין נימוקי יוסף למגילה (דף ז' ע"א). ועיין רמב"ם בפרק אחרון מהלכות איסורי המזבח (הלכה י"א), וז"ל: **והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב והמטיב שיהיה מן המובחר ומן הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו,**

דברי זמירות לשבת קודש תורה ה

כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה', עכ"ל.

והנה כתיב (דניאל ד') וחטאך בצדקה פרוק, דעיי נתינת צדקה פודה האדם את עצמו מחטאיו.

ועיין בספה"ק תניא, אגרת התשובה פי"ג (דף צ"ב ע"ב) לענין הצומות על החטאים כו', שכתב שם, וז"ל: כל זה באדם חזק ובריא, שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות כו'. אלא מאי תקנת' כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק כו'.

ונמצא מכל זה דכאשר מחלקים כסף לצדקה צריכים להתפלל על זה שהצדקה תהא לאנשים מהוגנים, כי אם נותן מכספו לעני שאינו הגון יצא שכרו בהפסדו. וזה שמתפללים **וזכני לקבל שבתות מתוך עושר וכבוד**, אמנם כיון שנוצה לעושר וכבוד הרי יזדמן לנו מצות צדקה ויש לחשוש פן יזדמנו לנו עניים שאינם מהוגנים, על זה מתפללים תיכף **ומתוך מיעוט עונות**, שלא נחטא בנתינת הצדקה לעני שאינו הגון, והבן.

עוד יש לפרש מה שמתפללים **וזכני לקבל שבתות וכו' ומתוך עושר וכבוד ומתוך מיעוט עונות**, שמתפללים דאם אזכה לעושר וכבוד, יהיה הכבוד **מתוך מיעוט עונות**, ולא שיכבדוני בני אדם בגלל העושר שנתת לי, אלא מתוך מיעוט עונות, כאשר יכירו על פני שאני צדיק ולא מחמת שיש לי עושר וכבוד. ואין כוונתינו להתגאות בזה ח"ו שיכבדוני בני אדם מחמת צדקתי, אלא כדי שילמדו ממנו לעבוד את השי"ת וממנו יראו וכן יעשו, כי כאשר יחשוב שזכיתי לכל העושר וכבוד מחמת מיעוט עונות, אז יתנהג גם כן בדרך הזה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ויזכה גם הוא לעושר וכבוד מחמת מיעוט עונותיו.

ונהי' מכובדים בעיניך ובעיני כל בני אדם וחוה, ובעיני כל רואנו לעבודתיך, כי אתה הוא מלך הכבוד, כי לך נאה כי לך יאה.

לכאורה צ"ב, דבשלמא מה שמתפללים ונהיה מכובדים בעיניך, ניחא, שנמצא חן בעיני הקב"ה, אבל מה זה שאומרים ובעיני כל רואינו, וכי רצונינו להתכבד על ידי בני אדם.

ובספה"ק דברי יחזקאל דף ע"ג הקשה דכיון שאמר כי אתה הוא מלך הכבוד וכו', למה לנו לבקש על כבוד, הלא אסור להשתמש בשרביטו של מלך. ומתרץ דהפירוש הוא כי אתה הוא מלך הכבוד, שאין כוונתינו להיות מכובדים להנאת עצמינו, ורק כדי שיהיה בזה כבוד שמים כשישמעו לדברינו לילך בדרך התורה הקדושה ולהחזיק דין תורה, וזהו כי לך נאה כי לך יאה, זאת שנהיה מכובדים יהיה נאה לך, עכ"ל.

ואפשר להוסיף באופן אחר קצת, שאנו מתפללים שנעשה כל מעשינו אך ורק למען כבוד שמו יתברך, וכל רואינו יראו ויעידו שעשינו זאת רק למען כבוד שמו, ועי"ז יתרבה כבוד שמים שאחרים ילמדו וממנו יראו וכן יעשו, וזהו שמתפללים ונהיה מכובדים בעיניך ובעיני כל בני אדם וחוה, ובעיני כל רואינו, ואמנם הטעם שאנו מתפללים על זה, הוא לעבודתיך, כדי שיראו עבודתינו ומזה ילמדו שאתה הוא מלך הכבוד, ויעשו ג"כ עבור כבוד שמך, וזהו שמסיים כי לך נאה כי לך יאה, ומכיון שהכבוד נאה ויאה לך, על כן אנו מתפללים שנהיו מכובדים בעיניך ובעיני כל רואינו, דכיון שנהיה מכובדים, הרי ילמדו מאתנו שאר בני אדם לעשותו כמותו ולעבדך בלבב שלם.

ומיושב קושייתנו מדוע מתפללים שנהיה מכובדים בעיניך ובעיני כל רואינו, דכשיראו אותנו עובדים אותך, יבואו גם

דברי זמירות לשבת קודש תורה ז

כן לעשות כמונו, ויכירו וידעו כולם כי לה' המלוכה וכי לו נאה ולו יאה כתר מלוכה, ודו"ק.